

העזרה מהסוגיא

בנא בתרא קנח. – קסד:

פרשת ויעא ה'תשפ"ה

דף קנח

◆ דיני נפל הבית עליו ועל אשתו:

- הקדמה - יש לדון באופן שנפל הבית עליו ועל אשתו ויש ספק האם הבעל מת ראשון והתחייב לאשתו כתובה וכן צריך להחזיר את נכסי המלוג ונכסי צאן הברזל לאשה, או דלמא האשה מתה ראשונה והבעל לא התחייב לאשתו כתובה וכן לא צריך להחזיר את נכסי המלוג ונכסי צאן הברזל שלה וכדלהלן.
- לבית שמאי:
  - כתובה:
  - לפירוש הראשון ברשב"ם ולתוס' - יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האשה.
  - לפירוש השני ברשב"ם - שייכת ליורשי הבעל.
  - נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל - יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האשה.
- לבית הלל:
  - כתובה - שייכת ליורשי הבעל^א.
  - נכסי מלוג - שייכים ליורשי האשה^ב.
  - נכסי צאן ברזל:
    - לרבי יוחנן - שייכים ליורשי הבעל.
    - לרבי אלעזר - שייכים ליורשי האשה^ג.
    - לריש לקיש - יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האשה^ג.

⊕ הערות ⊕

א הרשב"ם מבאר שהטעם שהכתובה שייכת ליורשי הבעל משום שהם מוחזקים בנכסים והאשה לא יכולה להוציא מידם מספק.

ב הרשב"ם מבאר שהטעם שנכסי מלוג שייכים ליורשי האשה משום שהם הגיעו מאבי האשה,

ג הרשב"ם מבאר שהטעם של רבי יוחנן שנכסי צאן ברזל שייכים ליורשי הבעל משום שהם בחזקת הבעל שאם פיתחו פיתחו לו ואם הותירו הותירו לו, והטעם של רבי אלעזר שהנכסים שייכים ליורשי האשה משום שהאשה הכניסה את הנכסים מבית אביה, והטעם של ריש לקיש שיחלקו יורשי הבעל עם יורשי האשה משום שבאופן שיש ספק מי ירש את הנכסים יחלקו.

תוס' מקשים לפי דעת רבי אלעזר מדוע הנכסים שייכים ליורשי האשה ולא אומרים שיחלקו וכפי שת"ק אומר בנפל הבית עליו ועל אשתו, ותוס' מתרצים שמחמת שירות הבעל דרבנן הבעל אינו נחשב מוחזק בנכסים, וגם לפי הצד שירות הבעל דאורייתא הבעל אינו מוחזק בנכסים משום שהירושה שלו אינה

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

◆ דיני נפל הבית עליו ועל אמו:

- הקדמה - יש לדון באופן שנפל הבית עליו ועל אמו ויש ספק האם הבן מת ראשון וממילא הנכסים שייכים ליורשי האם, או דלמא האם מתה ראשונה והבן ירש את נכסיה, ולאחר שהבן מת הנכסים שייכים ליורשי הבן וכדלהלן.
- באופן שאין לאם בן אחר ויורשי האם הם אחי האם:
  - לת"ק - יחלקו יורשי האם ויורשי הבן.
  - לרבי עקיבא - שייכים ליורשי האם.
- באופן שיש לאם בן אחר ויורשי האם הוא בן זה:
  - לרשב"ם - שייכים לבן זה.
  - לתוס' - הדין כמו באופן שאין לאם בן אחר.

דף קנט

◆ דיני בן שמכר את נכסי אביו בחיי אביו:

- באופן שהנכסים שייכים לאב לגמרי - מכירת הבן לא חלה.
- באופן שהאב נתן את הנכסים לבן 'מהיום ולאחר מיתה' והבן מת לפני האב (לתוס'):
  - לפי הצד ש'קנין פירות כקנין הגוף' - המכירה לא חלה ולכן הנכסים שייכים ליורשי הבן.
  - לפי הצד ש'קנין פירות לאו כקנין הגוף' - המכירה חלה ולכן לאחר מות האב הנכסים שייכים ללוקח.

◆ דין שטר שהעד שחתם נעשה פסול לעדות לאחר שחתם בשטר:

- באופן שהעד נעשה גזלן או נוגע בדבר:
  - בסתמא - השטר פסול.
  - באופן שידוע שהשטר נכתב לפני שנעשה גזלן - השטר כשר.

⊕ הערות ⊕

מחמת קורבה, ותוס' בפירוש השני מבארים שהבעל אינו נחשב מוחזק משום שדרך הבעל למות לפני האשה כמו שדרך האשה למות לפני הבעל ולכן הבעל אינו סומך בדעתו על הנכסים.

תוס' מוסיפים ומקשים לפי דעת רבי עקיבא שסובר בנפל הבית עליו ועל אמו שהנכסים בחזקת יורשי האם משום שהחזקה נחלה באותה השבט מדוע לא אומרים שהנכסי צאן ברזל בחזקת יורשי האשה משום שהחזקה נחלה באותה השבט, ותוס' מבארים שדברי רבי עקיבא נאמרו רק בנפל הבית עליו ועל אמו שלא שייך להעמיד בחזקת המוחזק, אבל בנפל הבית עליו ועל אשתו שיש מוחזק הנכסים שייכים למוחזק.

ד הרשב"ם מבאר שהטעם של ת"ק שיחלוקו, משום שהנכסים היו שייכים לאשה ויש ספק מי יורש אותה האם יורשי האשה או יורשי הבן, ושני היורשים אינם מוחזקים בנכסים.

ה הגמ' מבארת שהטעם של רבי עקיבא שהנכסים שייכים ליורשי האם משום ש'החזקה נחלה באותו השבט' כלומר שהנכסים הוחזקו בחזקת האשה ויורשיה.

ו רשב"ם מבאר שבאופן שיש לאם בן אחר כל הנכסים שייכים לבן משום שהבן הוא ודאי יורש ויורשי הבן הם ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, אמנם תוס' סוברים שבאופן זה לא שייך לומר ש'אין ספק מוציא מידי ודאי' משום שהספק הוא לא על היורשים האם יש להם סיבת ירושה אלא הספק על הנכסים האם הם היו שייכים לבן או שהם היו שייכים לאם ובאופן זה לא שייך לומר 'אין ספק מוציא מידי ודאי' [ע"פ הקוב"ש אות תקעו].

ז תוס' מבארים שלמרות שנחלקו התנאים האם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ באופן זה שהבן מת לפני האב והבן לא ירש את הנכסים לכו"ע המכירה לא חלה.

תוס' בפירוש הראשון מבארים שבאופן זה הלקוחות לא יכולים לומר לנכד שכיון שהמכר לא חל ואביו חייב להחזיר להם את המעות הקרקע השתעבדה לחוב ויכולים לגבות את החוב מהנכד (לפי הצד שאפשר לשעבד קרקע שלא הייתה ביד הלוה בשעת ההלוואה אלא קנה אותה לאחר ההלוואה) משום ש'תחת אבותיך יהיו בניך' והקרקע לא השתעבדה, ואפילו באופן שהבן הוא בכור הנכד יורש פי שנים והלקוחות לא יכולים לומר שלא ירש פי שנים משום שאביו מכר משום 'תחת אבותיך יהיו בניך' והנכד עומד במקום אביו.

ח תוס' בפירוש השני מבארים שבאופן זה הלקוחות לא יכולים לומר לנכד שלא יכול לרשת דבר שאביו מכר, משום ש'תחת אבותיך יהיו בניך', ואפילו באופן שהבן הוא בכור הנכד יורש פי שנים והלקוחות לא יכולים לומר שלא ירש פי שנים כיון שאביו מכר משום ש'תחת אבותיך יהיו בניך' והנכד עומד במקום אביו.

בדברי הגמ' [קלו ב] מבואר שלמרות שדעת התוס' שבאופן זה הקרקע שייכת ליורשי הבן מ"מ דעת הרשב"ם שבאופן זה הקרקע שייכת ליורשי האב משום שמכירת הבן נחשבת כסילוק מהנכסים.

ט הגמ' מבארת שהאופן שבו העד נעשה נוגע בדבר הוא שהעיד על קרקע ששייכת לקרוב שלו (שאינו פסול לעדות עליו) ובאותו זמן העד המעיד לא היה אמור לרשת משום שהיה לקרוב זה יורש, ולאחר מכן מת אותו יורש והעד המעיד נעשה היורש של קרוב זה [ע"פ רש"ש].

י הגמ' מבארת שבאופן שלא ידוע שהשטר נכתב לפני שנעשה גזלן השטר פסול משום שיש חשש שהגזלן כתב את השטר לאחר שנעשה פסול וכתב בו תאריך מוקדם, אבל באופן שידוע שהשטר נכתב לפני שנעשה גזלן ואין חשש זה השטר כשר.

• באופן שהעד נעשה קרוב - השטר כשר"א.

- ◆ דיני ירושת הֶבֶן אֶת אִמּוֹ - באופן שהֶבֶן חֵי הֶבֶן יִרְשׂ אֶת אִמּוֹ, וּבִאֲפֻן שֶׁהֶבֶן מֵת אִינוּ יִרְשׂ אֶת אִמּוֹ"ב.
- ◆ דיני חזקה באופן שהבעלים טוען שגר בחדרים הפנימיים ועבר דרך החדרים החיצונים שבהם הייתה החזקה - לרב נחמן המחזיק צריך להוכיח שהבעלים לא עבר דרך החדרים החיצונים, לרבא הבעלים צריך להוכיח שעבר דרך החדרים החיצונים.
- ◆ דין המוכר לחבירו את כל הקרקעות שקנה מ'בר סיסין' ויש קרקע שנקראת 'דבי בר סיסין' והמוכר טוען שלא קנה אותה מבר סיסין - לרב נחמן הבעלים צריך להוכיח שלא קנה את הקרקע מבר סיסין, לרבא הלוקח צריך להוכיח שהבעלים קנה את הקרקע מבר סיסין.

פרק עשירי

דף קס - קסא

◆ דיני שטר פשוט ושטר מקושר:

• צורת השטר:

- שטר פשוט - אין בו כפלים וקשירות.
- שטר מקושר:
- תורף השטר - יש בו כפלים וקשירות"ב.
- טופס השטר - אין בו כפלים וקשירות.

הערות

רשב"ם מבאר שהאופן שבו ידוע שהשטר נכתב לפני שנעשה גזלן הוא שהביאו את השטר לבית דין לקיימו ועדים אחרים העידו על כתב ידו ובית דין קיימו את השטר, ולאחר מכן יש ספק על העדות של קיום השטר האם היא מזויפת, וצריך לקיים את העדות של הקיום, והעדים שחתמו על הקיום מעידים שהם חתמו על הקיום לפני כך וכך ימים ובאותו זמן העד עדיין לא נעשה גזלן, ותוס' מבארים שהאופן שבו ידוע שהשטר נכתב לפני שנעשה גזלן הוא שבית דין אומרים שהם ראו את השטר לפני שהעד נעשה גזלן.

יא הגמ' מבארת שבאופן שהעד נעשה קרוב לא חוששים שהקרוב כתב את השטר לאחר שנעשה קרוב וכתב בו תאריך מקודם משום שבקרוב אין חשש מושקר אלא פסול מגזירת הכתוב.

יב הגמ' מבארת שהמקור שהבן לא יורש את אמו בקבר הוא מגזירה שווה 'סיבה' 'סיבה' מירושת הבן לירושת הבעל שכמו שהבעל לא יורש את אשתו בקבר כך הבן לא יורש את אשתו בקבר.

יג הגמ' מבארת שמעיקר הדין עושים 'שטר פשוט' וכן 'גט פשוט' שאין בהם כפלים וקשירות, אמנם חכמים תיקנו 'שטר מקושר' ו'גט מקושר' שיש בהם כפלים וקשירות, והגמ' מוסיפה שיש 'אסמכתא' לדין שטר מקושר, לרבי חנינא דכתיב 'שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים' ודורשים 'וכתוב בספר' זה שטר פשוט ו'חתום' זה שטר מקושר 'והעד' שני עדים 'עדים' שלשה עדים ששטר פשוט שצריך שני עדים ושטר מקושר צריך שלשה עדים. ולפרם דכתיב 'ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי' ודורשים 'ואקח את ספר המקנה' זה שטר פשוט 'את החתום' זה שטר מקושר 'ואת הגלוי' זה הטופס של שטר במקושר שעושים אותו פשוט 'המצוה והחקים' אלו דברים שבין פשוט למקושר שפשוט יש לו שני עדים ומקושר יש לו שלשה עדים. ולרמי בר 'חזקאל דכתיב 'על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' ודורשים 'שני עדים' לשטר פשוט ו'שלשה עדים' לשטר מקושר. והגמ' מוסיפה שלמרות שאפשר לדרוש מפסוקים אלו להיפך ששטר פשוט צריך שלשה עדים ושטר מקושר צריך שני עדים מ"מ מסתבר לומר ששטר פשוט צריך שני עדים ושטר מקושר צריך שלשה עדים משום שמסתבר שכמו שהחמירו בדין שטר מקושר שצריך לעשות בו קשרים כך החמירו שצריך בו יותר עדים.

הגמ' מבארת שהסיבה שחכמים תיקנו גט מקושר משום שהיה מקום שהיו בו כהנים קפדנים וחכמים חששו שהכהן יכעס על אשתו ומתוך כעסו ימהר לגרשה ולכן תיקנו גט מקושר שהוא גט שקשה לעשותו ועד שיעשהו יתישב דעת הכהן ולא יגרש את אשתו, ותוס' בפירוש הראשון נוקטים שחכמים תיקנו שהכהנים חייבים לגרש בגט מקושר ולא לגרש בגט פשוט, אמנם תוס' בפירוש השני נוקטים שחכמים לא חייבו את הכהנים לגרש בגט מקושר אלא התירו להם לגרש בגט מקושר.

תוס' בפירוש הראשון מוסיפים שבזמן הזה הכהנים מגרשים בגט פשוט ולא בגט מקושר, משום שאנו לא בקיאים לעשות גט מקושר ולכן עדיף לעשות גט פשוט, או משום שחכמים תיקנו שהכהנים חייבים לגרש בגט מקושר רק במקום שהיה בו כהנים קפדנים ולא בכל מקום.

הגמ' מוסיפה שלאחר שחכמים תיקנו גט מקושר חכמים הוסיפו ותיקנו שטר מקושר, ותוס' בפירוש הראשון מבארים שאם חכמים לא היו מתקנים שטר מקושר אלא היו אומרים ששטר זה פסול היה חשש שאנשים יטעו ויאמרו שכמו ששטר מקושר פסול כך גט מקושר פסול, ולכן חכמים הוצרכו לתקן שטר מקושר, ותוס' בפירוש השני מבארים שאם חכמים לא היו מתקנים שטר מקושר היו חשש שהכהנים שהתרגלו להשתמש בשטר פשוט יבואו לגרש גם בגט פשוט מחמת הרגל, ולכן חכמים הוצרכו לתקן שטר מקושר.

רשב"ם מבאר שבצורת כתיבת תורף השטר בשטר מקושר הוא שכותבים שורה ומניחים שורה ריקה וכופלים את השורה הכתובה על השורה הריקה וקושרים, וחוזרים וכותבים שורה ומניחים שורה ריקה וכופלים את השורה הכתובה על השורה הריקה וקושרים.

- הזמן שכותבים בשטר:
  - שטר פשוט - כותבים את שנות המלך כרגיל.
  - בשטר מקושר - בשנה הראשונה של המלך כותבים שנתיים, ובשנה השניה של המלך כותבים שלש שנים.
- מנין העדים:
  - שטר פשוט - שנים.
  - שטר מקושר - שלשה עדים, ובאופן שיש בשטר יותר משלשה קשרים צריך שיהיה עדים כמנין הקשרים¹⁷.
- מקום חתימת העדים:
  - שטר פשוט - בתוך השטר בסופו.
  - שטר מקושר:
    - לרב הונא - מאחורי השטר בין כפל לכפל וכיוון החתימות ככיוון כתיבת השטר¹⁸.
    - לרב ירמיה בר אבא - מאחורי השטר וכיוון החתימות אינו ככיוון כתיבת השטר¹⁹.
- דין שטר פשוט שחתמו עדיו מאחורי השטר - פסול.

﴿ הערות ﴾

- יד בדברי המשנה מבואר ששטר מקושר שיש בו פחות משני עדים פסול.
- טו הגמ' מבארת שלפי רב הונא צריך לכתוב בסוף שטר מקושר 'שריר וקיים' משום שאם לא יכתבו כך יש חשש של זיוף שיוסיפו עוד שורות בשטר כיון שאין ראיה מחתימת העדים באיזה מקום הסתיים השטר, והגמ' מוסיפה שאין חשש של זיוף שיוסיפו עוד שורות בשטר ולאחר מכן יכתבו שוב 'שריר וקיים' משום שכותבים בשטר פעם אחת 'שריר וקיים' ולא שני פעמים, וכן אין חשש של זיוף שימחקו את המילים 'שריר וקיים' ויכתבו עוד שורות בגט ולאחר מכן יכתבו 'שריר וקיים' משום ששטר שניכר בו מחיקה ומקום המחיקה הוא בסוף השטר שיש חשש שהיה כתוב שם 'שריר וקיים' ואורך המחיקה היא באורך כתיבת 'שריר וקיים' או יותר מכך חוששים שהיה כתוב שם 'שריר וקיים' ולכן אי אפשר ללמוד מהמשך השטר ואפילו באופן יש קיום על המחיקה משום שחוששים שזיף את הקיום.
- טז הרשב"ם מבאר שלפי רב ירמיה בר אבא באופן שהשטר כתוב בכיוון 'שתי' העדים חותמים בכיון 'ערב' ובאופן שהשטר כתוב בכיוון 'ערב' העדים חותמים בכיוון 'שתי'.
- הגמ' בביאור הראשון מבארת שלפי רב ירמיה בר אבא כדי שלא יהיה חשש שיוסיפו עוד שורות בתוך השטר עד אחד צריך להתחיל את החתימה שלו כנגד השורה האחרונה שבשטר אמנם שאר העדים לא צריכים להתחיל את החתימה שלהם כנגד השורה האחרונה אלא יכולים להתחיל את החתימה שלהם כנגד שורה אחרת שבשטר, ואין חשש שהמלוה יוסיף שורות בשטר משום שהשטר כשר עד השורה שהיא כנגד חתימת העד.
- הרשב"ם מבאר שלפי הביאור הראשון בדעת רב ירמיה בר אבא העד חותם את שמו בשורה אחת אלא שהעד מצמצם וכותב את שמו ('ראובן') ואת המילה 'בן' כנגד השורה האחרונה של השטר, משום שאם העד לא יצמצם ויכתוב את שמו כנגד השורה האחרונה ואת המילה 'בן' כנגד השורה הקודמת בשטר יש חשש זיוף שיחתכו את השורה האחרונה של השטר יחד עם שם העד ('ראובן'), ויקיימו את השטר על ידי שאר חתימת העד ('בן יעקב עד'), אמנם התוס' מבארים שהעד כותב כנגד השורה האחרונה שבשטר את שמו 'ראובן' ומתחת לשמו כותב את המילה 'בן' ואת שם אביו כותב כנגד השורה הקודמת בשטר.
- תוס' מוסיפים שבאופן שכתב את המילה 'בן' תחת האותיות 'ראו' מהמילה 'ראובן' יש חשש שיחתוך חצי מהשורה התחתונה יחד עם המילה בן ועם האותיות 'ראו' מהמילה 'ראובן' ויקיים את השטר על ידי האותיות 'בן' מהמילה 'ראובן' ועם המילה 'יעקב' (וגם באופן שהמילה 'בן' אינה באותה שורה עם המילה 'יעקב' מ"מ נחשב חתימה כשרה), ולכן צריך לכתוב את המילה 'בן' תחת האותיות 'בן' מהמילה 'ראובן' או לכתוב את המילה 'בן' גדולה תחת כל המילה 'ראובן' וכן אין חשש זה, וחשש זה שייך רק בשם 'ראובן' ולא בשאר השמות שלא מסתיימים באותיות 'בן' בסוף המילה.
- הגמ' בלישנא קמא מבארת שלפי הביאור הראשון בדעת רב ירמיה בר אבא לא כותבים את המילה 'עד' בסיום החתימה, משום שאם יכתבו את המילה 'עד' יש חשש של זיוף שיחתכו את השורה האחרונה של השטר וישאר המילים 'יעקב עד' והשטר יהיה כשר על פי חתימה זו, (לרשב"ם הכוונה שבית דין יחשבו שיעקב העד וייקמו את השטר על פיו, אמנם תוס' סוברים שאין חשש שבית דין יחשבו שיעקב חתם אלא החשש שהלווה עצמו ישכח מי חתם וישלם למלווה על סמך השטר הזה למרות שהשטר פסול, וכן לפי הצד שלא טוענים ליתומים וללקוחות טענת 'מזויף' יש חשש שהלווה יגבה מהלקוחות על פי שטר זה והלקוחות לא יודעים מי חתם על השטר). אמנם הגמ' בלישנא בתרא מבארת שלפי הביאור הראשון בדעת רב ירמיה בר אבא כותבים את המילה 'עד' בסיום החתימה אלא שמדובר באופן שידוע שאין אדם במלכות זו בשם 'יעקב' שחותם בצורה זו ולכן אין חשש שהשטר יהיה כשר על פי חתימה זו.
- הרשב"ם מבאר שלפי הביאור השני של הגמ' בדעת רב ירמיה בר אבא כל העדים צריכים להתחיל את החתימה שלהם כנגד השורה האחרונה שבשטר, אלא שלפי ביאור זה העדים לא צריכים לצמצם ולכתוב את שמם ואת המילה בן כנגד השורה האחרונה אלא יכולים לכתוב את שמם כנגד השורה האחרונה ואת המילה 'בן' כנגד השורה הקודמת בשטר, ואין חשש של זיוף שיחתכו את השורה האחרונה של השטר יחד עם שמות העדים ויקיימו את השטר על ידי שאר חתימות העדים ('בן יעקב עד') משום שבאופן שיש שטר שכל העדים חתמו ללא שמם ניכר הזיוף. אמנם התוס' מבארים שלפי הביאור השני של הגמ' בדעת רב ירמיה בר אבא העדים חותמים כנגד השורה האחרונה שבשטר וכותבים את המילים של החתימה זה תחת זה (כגון 'ראובן' ומתחת למילה זו 'בן' ומתחת למילה זו 'יעקב' וכן שאר העדים), ואין חשש של זיוף שיחתכו את השורה האחרונה משום שמאחורי השורה האחרונה כותבים כל חתימות העדים.
- תוס' מוסיפים שלפי רב ירמיה בר אבא אין חשש של זיוף שיוסיפו עוד שורות ולכן לא צריך לכתוב בשטר 'שריר וקיים', וכן בשטר פשוט שאין חשש שיוסיפו עוד שורות כיון שהעדים חותמים בסוף השטר לא צריך לכתוב 'שריר וקיים'.

- דין שטר מקושר שחתמו עדין בתוך השטר - לת"ק פסול, לרבי חנינא בן גמליאל כשר".
- ◆ **שטר שנכתב בצידו האחורי של הקלף** - לתירוץ הראשון בתוס' כשר לתירוץ השני בתוס' פסול".
- ◆ **דיני שטר שיש בו כתב תלוי בין השורות:**
  - באופן שיש קיום על הכתב התלוי - אפשר ללמוד ממנו.
  - באופן שאין קיום על הכתב התלוי - אי אפשר ללמוד ממנו.
- ◆ **דיני שטר שיש בו מחיקה:**
  - באופן שאין קיום על המחיקה - אי אפשר ללמוד ממקום המחיקה עד סוף השטר משום שיש חשש שהיה כתוב במקום המחיקה 'שריר וקיים' ולא היה המשך לשטר ומחקו את ה'שריר וקיים' והוסיפו על השטר.
  - באופן שיש קיום על המחיקה":
    - באופן שהמחיקה היא במקום שהיה אפשר לכתוב שם 'שריר וקיים' והמחיקה היא בשיעור שהיה אפשר לכתוב שם 'שריר וקיים' - אי אפשר ללמוד ממקום המחיקה עד סוף השטר משום שיש חשש שהיה כתוב במקום המחיקה 'שריר וקיים' ולא היה המשך לשטר ומחקו את ה'שריר וקיים' והוסיפו על השטר.
    - בשאר האופנים - אפשר ללמוד ממקום המחיקה עד סוף השטר.

דף קסב - קסג

◆ דיני סוף השטר והרווח בין השטר לעדים:

- הקדמה - הגמ' מבארת שיש עדים שדרכם להרחיק את החתימה מהשטר שורה אחת, ולכן יש חשש זיוף שיוסיפו עוד שורה בין השטר לעדים, ומחמת טעם זה חכמים תיקנו שלא לומדים מהשורה האחרונה של השטר וכדלהלן, ויש לדון באופן שיש

⊕ הערות ⊖

יז הרשב"ם מבאר שהטעם של ת"ק שפוסל בין שטר פשוט שחתמו עדין מאחורי השטר ובין שטר מקושר שחתמו עדין בתוך השטר משום שהשטר לא נעשה כתיקון חכמים. אמנם רבי חנינא בן גמליאל סובר ששטר מקושר שחתמו עדין בתוך השטר כשר משום שאפשר להפוך את השטר לשטר פשוט ואז השטר יהיה כשר כדין שטר מאוחר, אמנם שטר פשוט שחתמו עדין מאחורי השטר פסול משום שאי אפשר להפוך את השטר לשטר פשוט משום שאז השטר יהיה שטר מוקדם.

הגמ' [קסב ב] מוסיפה שבדברי רבי חנינא בן גמליאל מבואר ש'אין כותבין שובר' ואי אפשר לומר שסובר ש'כותבין שובר' משום שיש חשש שבשטר הלוואה מקושר שחתמו עדין בתוך השטר ולאחר ההלוואה הלוה יפרע את ההלוואה והמלוה יאמר שאבד שטר ההלוואה ויכתוב שובר על ההלוואה ולאחר מכן יפתח את הקשרים של השובר ונמצא שהשטר הלוואה הוא שטר מאוחר והשובר אינו מוכיח על פרעון שטר זה אלא על פרעון הלוואה אחרת, ותוס' [שפ] בפירוש הראשון מבאר שכוננת הגמ' שמחמת חשש זה יתכן שיהיה הפסד ללקוחות שיגבה המלוה מהם שלא כדין אבל לא חוששים להפסד של הלוה משום ש'איהו דאפסיד אנפשיה' ותוס' בפירוש השני מבאר שכוננת הגמ' שחוששים להפסד של הלוה משום שלא היה צריך להעלות בדתו שהמלוה יהפוך את השטר ממקושר לפשוט.

תוס' בפירוש השני מבארים כדעת הרשב"ם שהטעם של ת"ק שפוסל שטר פשוט שחתמו עדין מאחורי השטר משום שהשטר לא נעשה כתיקון חכמים, אמנם תוס' בפירוש הראשון מבארים שהטעם של ת"ק שפוסל שטר פשוט שחתמו עדין מאחורי השטר משום שיש חשש שהמלוה יהפוך את השטר לשטר מקושר והשטר יהיה שטר מוקדם,

תוס' מוסיפים ששטר מקושר שכתבו עדין מתוכו באופן שבית דין לא יודעים מה היה זמן ההלוואה ואין שובר שמוכיח שהשטר היה שטר מקושר בית דין דנים את הזמן כדין שטר פשוט, אמנם באופן שבית דין יודעים שזמן ההלוואה היה שנה לפני הזמן שכתוב בשטר או שיש שובר שכתוב בו פרעון על הסכום שכתוב בהלוואה בית דין דנים את הזמן כדין שטר מקושר.

יח תוס' בתירוץ הראשון מקשים שלפי דבריהם ששטר שנכתב בצד האחורי של הקלף כשר שלפי דעת רבי ירמיה בר אבא שבשטר מקושר העדים חותמים מאחורי השטר וכיוון החתימות אינו ככיוון כתיבת השטר יש חשש זיוף שימחקו את השטר המקושר ויכתבו שטר חדש בצידו האחורי של השטר לפני חתימת העדים על הגליון הריק שבין חתימת העדים לתחילת השטר, ותוס' מתרצים שצריך לחתוך את הגליון הריק שיש בשטר, או שהעדים צריכים ללכלך את צידו האחורי של השטר בדיו וכך אין חשש שיכתבו שם שטר חדש, ותוס' מוסיפים שגם לפי התירוץ הראשון העדים צריכים ללכלך את צידו האחורי של הקלף כדי שלא יהיה חשש שיכתוב שטר באותה שורה שהעד חתם בה. וכן תוס' בתירוץ הראשון מקשים שלפי דבריהם ששטר שנכתב בצד האחורי של הקלף כשר שלפי דעת רב הונא שבשטר מקושר העדים חותמים בין כפל לכפל וכיוון החתימות ככיוון כתיבת השטר יש חשש זיוף שימחקו את השטר המקושר ויכתבו שטר חדש בצידו האחורי של השטר לפני חתימת העדים או באותה שורה שהעד חתם בה ולכן צריך לומר שחותכים את המקום שיש חשש זיוף או שהעדים צריכים ללכלך מקום זה בדיו וכך אין חשש שיכתבו שם שטר חדש.

ראה להלן [הערה לג] שנחלקו תירוץ התוס' בדין חשש זיוף על הגליון הריק לתירוץ הראשון השטר פסול ולתירוץ השני והשלישי השטר כשר ותוס' בסוגיין נוקטים כמו התירוץ הראשון [תוס' קסג ב].

יט תוס' לפי פירוש אחד נוקטים שצריך להוסיף לפני קיום המחיקה את המילים 'ודין קיומיהן', אמנם תוס' מוסיפים שגם לפי פירוש זה לשון זה אינו אלא 'שופרא דשטרא' ובאופן שלא כתב לשון זה הקיום של המחיקה כשר.

רווח בין השטר לעדים בשיעור שאפשר לכתוב בו שתי שורות שיש חשש זיוף וכדלהלן.

• דיני השורה האחרונה של השטר:

○ בשטר פשוט:

▪ לתירוץ הראשון בתוס':

• לפני שנהגו לכתוב 'שריר וקיים' ו'כדת משה וישראל' בשורה האחרונה - אי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה, ולכן צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה.

• לאחר שנהגו לכתוב 'שריר וקיים' או 'כדת משה וישראל' בשורה האחרונה - אפשר ללמוד מהשורה האחרונה ולכן לא צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה.

▪ לתירוץ השני בתוס' - אי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה, ולכן צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה.

▪ לתירוץ השלישי בתוס' - אי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה זכותו של בעל השטר אבל חובתו אפשר ללמוד, ולכן צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה.²

○ בשטר מקושר - דין השורה האחרונה כמו שאר השורות, שאפשר ללמוד ממנו בין זכותו של בעל השטר ובין חובתו של בעל השטר, ולכן לא צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה.³

• דיני שטר קצר:

○ באופן שהשטר כתוב בשורה אחת והעדים כתובים בשורה אחת - השטר פסול.⁴

○ באופן שהשטר כתוב בשורה אחת יחד עם העדים - השטר כשר.⁵

• דין שטר שיש בו רווח בין השטר לעדים:

○ באופן שהשטר הסתיים בסוף שורה:

▪ באופן שיש רווח פחות מהשיעור שאפשר לכתוב בו שתי שורות - השטר כשר.

☞ הערות ☜

כ הגמ' אומרת שהטעם שאי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה משום שיש עדים שלא יכולים לצמצם לחתום בסמוך לשטר ממש אלא מרחיקים את החתימה מהשטר בשיעור של כתיבת שורה אחת, וממילא יש חשש זיוף שיוסיפו עוד שורה לשטר לאחר חתימת העדים, ולכן חכמים תיקנו שאי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה, אלא צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה, ותוס' בתירוץ הראשון סובר שדין זה נאמר רק לפני שנהגו לכתוב 'שריר וקיים' בשורה האחרונה אבל לאחר שתיקנו הקדמונים לכתוב בכל שטר 'שריר וקיים' או 'כדת משה וישראל' ובאופן שלא כתב לשון זה השטר פסול אין חשש של זיוף ולכן אפשר ללמוד מהשורה האחרונה וכן לא צריך לחזור על ענינו של השטר בשורה האחרונה, אמנם תוס' בתירוץ השני סובר שלא צריך לכתוב 'שריר וקיים' בסוף השטר וכן אפשר לכתוב 'כדת משה וישראל' באמצע השטר, ולכן תוס' בתירוץ זה סוברים שהדין שלא לומדים מהשורה האחרונה נאמר גם בזמן הזה שנוהגים לכתוב 'שריר וקיים' או 'כדת משה וישראל' בשורה האחרונה, ותוס' בתירוץ השלישי מחדש שהדין שאי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה הוא זכותו של בעל השטר משום שיש חשש זיוף אבל חובתו של בעל השטר אפשר ללמוד כיון שאין חשש זיוף.

בדברי הרשב"ם והתוס' מבואר שהדין שאין למדים מהשורה האחרונה נאמר גם באופן שהגיע שטר לפנינו שיש בו רווח של שורה בין השטר לחתימות העדים, ותוס' מבארים שלמרות ההחשש של הזיוף נאמר באופן שהגיע שטר לפנינו שאין בו רווח של שורה בין חתימות העדים לשטר, מ"מ 'לא פלוג' רבנן בתקנתם ואמרו שלא לומדים מהשורה האחרונה גם באופן שהגיע שטר לפנינו שיש בו רווח של שורה בין השטר לחתימת העדים.

בדברי הרשב"ם מבואר שבאופן שצריך לחזור מענינו של שטר בשורה האחרונה ולא עשה כך השטר כשר משום שאין חיוב לחזור מענינו של שטר בשורה האחרונה, אמנם בדברי התוס' מבואר שהשטר פסול.

תוס' מוסיפים שבאופן שאין למדין משורה אחרונה והשטר הסתיים באמצע שורה והעדים חתמו בשורה זו אי אפשר ללמוד מהשורה שבה העדים חתמו וכן אי אפשר ללמוד מהשורה הקודמת משום שיש חשש שהשטר הסתיים לפני שורות אלו והעדים הרחיקו את החתימה שורה מהשטר וחתמו באמצע השורה ולאחר מכן בעל השטר הוסיף בשורות אלו דברים שהעדים לא חתמו עליהם.

כא תוס' [קסא א] מבארים שהדין שאי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה נאמר רק בשטר פשוט שהעדים חותמים בתוך השטר לאחר סיום השטר ויש חשש שהעדים ירחיקו את החתימה מהשטר ויהיה אפשר להוסיף שורה בין השטר לחתימות העדים אבל בשטר מקושר שהעדים חותמים מבחוץ וסומכים על כתיבת 'שריר וקיים' או שהעדים חותמים מבחוץ כנגד השורה האחרונה אין חשש זיוף כיון שהעדים מצמצמים לחתום כנגד השורה האחרונה ממש.

כב הרשב"ם מבאר שהסיבה שהשטר פסול משום שאי אפשר ללמוד מהשורה האחרונה כיון שיש עדים שמרחיקים את החתימה מהשטר בשיעור כתיבת שורה אחרת (וכפי שהתבאר בהערה כב).

כג הגמ' מוסיפה שבאופן שהשטר כתוב בשורה אחת יחד עם העדים ובשורה שלאחר מכן יש עדים נוספים השטר כשר, אמנם באופן זה צריך לקיים את השטר דווקא על ידי שחתמו בשורה של השטר ולא על ידי העדים שחתמו בשורה לאחר השטר, משום שאם יהיה אפשר לקיים את השטר על ידי העדים שחתמו בשורה שלאחר השטר יש חשש זיוף שבאופן שיש רווח של שורה אחת בין העדים לשטר ימחקו את השטר העליון ויכתבו שטר חדש בשורה אחת ויחתימו שם עדים ויקיימו את השטר על ידי העדים התחתונים.

תוס' מקשים מדוע שטר שכתוב בשורה אחת יחד עם העדים כשר ולא חוששים שהבית דין ירחיקו את הקיום מהשטר שורה אחת וימחקו את השטר ויכתבו בשורה זו שטר ויזייפו חתימות של עדים ויסמכו על הקיום של העדים, ותוס' מתרצים שבדרך כלל הבית דין מדייקים לחתום סמוך לעדים.

- באופן שיש רווח בשיעור שאפשר לכתוב בו שתי שורות:
- באופן שלא חתמו עדים ברווח - השטר פסול^{כז}.
- באופן שעדים קרובים (או עדים פסולים לפי בן ננס) חתמו ברווח - השטר כשר.
- באופן שהשטר שהסתיים באמצע שורה ויש שורה רווח נוספת של רווח בין השטר לחתימת העדים - השטר פסול^{כח}.
- מהו שיעור הרווח שאפשר לכתוב בו שתי שורות:
- לרב יצחק בן אלעזר - באופן שיש רווח של שתי שורות וארבעה אורין.
- לעולא - באופן שיש רווח של שתי שורות ושלושה אורין.
- לרבי אבהו - באופן שיש רווח של שורה אחת ושני אורין^{כט}.

◆ דין שטר שיש רווח בין העדים לקיום השטר:

- באופן שלא עשו 'טיוט' ברווח (כלומר שלא כללנו את השטר בדין):
- לרבי יוחנן - הקיום פסול.
- לרב:
- לתירוץ השני בתוס' - באופן שיש רווח של שורה אחת הקיום כשר.
- לתירוץ השלישי בתוס' - הקיום פסול^ל.
- באופן שעשו 'טיוט' ברווח:
- לרב - הקיום כשר.
- לרבי יוחנן:
- לרשב"ם ולתירוץ הראשון בתוס' - הקיום פסול^{לא}.
- לתירוץ השני בתוס' - הקיום כשר^{לב}.

◆ דין שטר שיש בו חשש זיוף:

- שטר שהעדים חתמו באמצע שורה ותחילת השורה חתוכה - לתירוץ השני בתוס' השטר פסול לתירוץ השלישי בתוס' השטר

⊕ הערות ⊕

כד הגמ' מבארת שהסיבה שבאופן שיש רווח בין השטר לעדים השטר פסול משום שיש חשש של זיוף שיכתבו ברווח זה שתי שורות וילמדו מהשורה העליונה, אבל באופן שיש פחות משיעור זה אין חשש שיכתבו ברווח שתי שורות אלא שורה אחת ולכן אין חשש זיוף כיון שלא לומדים מהשורה האחרונה (וכפי שהתבאר לעיל בסמוך).

הגמ' מוסיפה שבאופן שיש רווח בין השטר לעדים השטר פסול ולא מועיל שיעשו 'טיוט' ברווח משום שיש חשש שיאמרו שהעדים חתמו על ה'טיוט' שנעשה בפניהם ולא חתמו על עיקר השטר.

כה תוס' מבארים שבאופן שהשטר הסתיים באמצע שורה ויש שורה רווח נוספת של רווח בין השטר לחתימת העדים השטר פסול משום שיש חשש זיוף שיכתבו בסוף השורה ובשורה הריקה דברים נוספים ולמרות שלא ילמדו מהשורה האחרונה מ"מ ילמדו מסוף השורה.

כו הגמ' מבארת שהשיעור של ה'שורה' נמדד לפי גודל הכתב של העדים ולא לפי גודל הכתב של הסופר, משום שהחשש של זיוף לא שייך בסופר כיון משום שהסופר לא יסכים לזייף כיון ש'לא מרע אומנתיה'.

הגמ' מבארת שרב יצחק בן אלעזר סובר שרק באופן שיש רווח של שתי שורות וארבעה אורין יש חשש שיכתוב שתי שורות אבל באופן שיש פחות משיעור זה אין חשש כיון שאין דרך האדם לזייף בפחות מכך כיון שיש חשש שבאופן שיכתוב בשורה העליונה 'ך' ובשורה התחתונה 'ל' הם יגעו זה בזה, ועולא סובר שאפילו באופן שיש רווח של שתי שורות ושלושה אורין יש חשש זיוף כיון שיאמרו ידו שלא תגע ה'ל' בשורה התחתונה ב'ך' של השורה העליונה, אבל באופן שיש פחות משיעור זה אין חשש כיון שאין דרך האדם לזייף כיון שיש חשש שכאשר יכתוב 'ל' בשורה העליונה היא תגע בשטר או שכאשר יכתוב 'ך' בשורה התחתונה היא תגע בחתימות העדים.

כז הגמ' מבארת שהטעם של רבי יוחנן שאפילו באופן שיש רווח של שורה אחת בין העדים לקיום של הבית דין השטר פסול, משום שיש חשש זיוף שיכתבו בשורה זאת שטר ויזייפו חתימות של עדים ויסמכו על הקיום של בית דין, אמנם רב לפי התירוץ השני בתוס' סובר שלא חוששים לכך משום שסובר שבאופן שיש שטר שהשטר והעדים בשורה אחת לא מקיימים את השטר על ידי קיום הבית דין אלא מקיימים את השטר על ידי קיום העדים.

כח .

כט הגמ' מבארת שהטעם של הצד שבאופן שעשו 'טיוט' ברווח הקיום כשר משום שלא חוששים שהבית דין חתמו על ה'טיוט' ולא על עיקר השטר, אמנם לפי רבי יוחנן לפי התירוץ הראשון בתוס' הקיום פסול משום שחוששים שהבית דין חתמו על ה'טיוט' שנעשה בפניהם ולא חתמו על השטר שכתוב לפני ה'טיוט'.

הגמ' מקשה לפי הצד שבאופן שעשו 'טיוט' ברווח הקיום כשר, מדוע אין חשש זיוף שימחקו את ה'טיוט' ויכתבו שטר ויחתימו עדים ויסמכו על הקיום של בית דין, והגמ' מתרצת שבאופן שיש שטר שהשטר והעדים כתובים על נייר מחוק לא מקיימים אותו על ידי האשרתא אלא מקיימים אותו על ידי קיום העדים.

כשר^ל.

- באופן ששני העדים חתמו באותה שורה:
  - לתירוץ הראשון של תוס' - בין באופן שחתמו באמצע שורה ובין באופן שחתמו בתחילת השורה ויש גליון ריק לפני השורה השטר פסול.
  - לתירוץ השני של תוס':
    - באופן שחתמו באמצע השורה - השטר פסול.
    - באופן שחתמו בתחילת השורה ויש גליון ריק לפני השורה - השטר כשר.
  - לתירוץ השלישי של תוס' - בין באופן שחתמו באמצע שורה ובין באופן שחתמו בתחילת השורה ויש גליון ריק לפני השורה השטר כשר^{לא}.
- באופן ששני העדים חתמו בשתי שורות - בין באופן שחתמו באמצע שורה ובין באופן שחתמו בתחילת השורה ויש גליון ריק לפני השורה השטר כשר^{לב}.

◆ **דיני שטר שחתמו בו ארבעה או חמשה עדים ושנים מהם פסולים לעדות:**

- באופן שהעדים הפסולים היו הראשונים:
  - באופן שהעדים היו קרובים - השטר כשר.
  - באופן שהעדים היו פסולי עדות - לרבי עקיבא השטר פסול לבן ננס השטר כשר.
- באופן שהעדים הפסולים היו האמצעיים או האחרונים:
  - לרשב"ם - הדין כמו באופן שהעדים הפסולים היו הראשונים.
  - לתוס' - השטר פסול^{לז}.

דף קסד

◆ **דיני שטר שנכתב על קלף מחוק:**

- באופן שהשטר כתוב על קלף מחוק והעדים כתובים על קלף שאינו מחוק - השטר פסול^{לא}.

» **הערות** «

ל תוס' בתירוץ השני מבארים ששטר שהעדים חתמו באמצע שורה ותחילת השורה התוכה השטר פסול, משום שיש חשש זיוף שהיה שטר שהוא ועדיו בשורה אחת וגליון ריק מעליו, וחתכו את השטר וכתבו בגליון הריק שטר חדש וסמכו על חתימות העדים (ותוס' מוסיפים שהסיבה שבעל השטר כתב שטר שהוא ועדיו בשורה אחת כשיש גליון ריק מעל שורה זו, ולא חשש שיחתכו את השטר ויכתבו שטר חדש מעל משום סמך על כך שכאשר יראו שהשורה של העדים חתוכה ידעו שהשטר היה כתוב שם) אמנם תוס' בתירוץ השלישי מבארים ששטר שהעדים חתמו באמצע שורה ותחילת השורה התוכה השטר כשר, משום שלא חוששים שהיה שטר שהוא ועדיו בשורה אחת וגליון ריק מעליו, וחתכו את השטר וכתבו בגליון הריק שטר חדש משום שרק שוטה יכתוב שטר שהוא ועדיו בשורה אחת ויש גליון ריק מעליו. כיון שאפשר לחתוך את השטר והגליון הריק שמעל מקום השטר, ולהשאיר בשטר את מקום העדים והגליון שמעל העדים ולכתוב בגליון זה שטר חדש ובאופן זה לא יהיה ניכר הזיוף שהשטר היה כתוב באותה שורה של העדים.

לא תוס' בתירוץ הראשון מבארים שבאופן ששני העדים חתמו באותה שורה בין באופן שחתמו באמצע השורה ובין באופן שחתמו בתחילת השורה ויש גליון ריק לפני השורה השטר פסול משום שיש חשש זיוף שיחתכו את השטר ויכתבו שטר חדש בשורה יחד עם העדים ויחשב שטר שהוא ועדיו בשורה אחת שכשר, אמנם תוס' בתירוץ השני סוברים שבאופן שחתמו בתחילת השורה ויש גליון ריק לפני השורה השטר כשר משום שיש חשש זיוף במקום שהוא לא נצרך לשטר אלא אפשר לחתוך אותו, אבל באופן שחתמו באמצע השורה השטר פסול משום שיש חשש זיוף במקום שהוא נצרך לשטר (ותוס' בתירוץ השני לשיטתם [הסאלעלמסך] שבאופן שיש שטר שהעדים חתמו באמצע שורה ותחילת השורה התוכה השטר פסול), אמנם תוס' בתירוץ השלישי סוברים שאפילו באופן שהעדים חתמו באמצע השורה השטר כשר משום שתחילת השורה נחשב מקום שאינו נצרך לשטר (ותוס' בתירוץ השלישי לשיטתם [הסאלעלמסך] שבאופן שיש שטר שהעדים חתמו באמצע שורה ותחילת השורה התוכה השטר פסול).

לב תוס' מבארים שלמרות שבאופן ששני העדים חתמו בשתי שורות באמצע השורה או בתחילת השורה ויש גליון ריק לפניהם השטר כשר ולמרות שיש חשש זיוף שיכתבו שטר בשורה של העד שהעד חייב כסף ויחשב לשטר כיון שכתב ב'כתב ידו' של העד מ"מ השטר לא נפסל בכך משום ש'איהו דאפסיד אנפשיה' ורק באופן שיש בשטר חשש זיוף שיהיה הפסד לאדם אחר השטר נפסל.

לג תוס' מבארים שבאופן שחתמו עדים פסולים בשטר אין חסרון של 'נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותו בטלה' משום שהעדים לא חתמו לשם עדות אלא בשביל למלאות את השטר.

לד הרשב"ם מבאר שבאופן שהשטר כתוב על קלף מחוק והעדים כתובים על קלף שאינו מחוק ומחוק את השטר וכתבו שטר אחר במקומו, והגמ' מוסיפה שבאופן זה לא מועיל לכתוב בין חתימות העדים שהשטר כתוב על קלף מחוק והעדים כתובים על קלף שאינו מחוק משום שיש חשש זיוף שימחקו את השטר ויחזרו ויכתבו את השטר פעם שניה, ולמרות שבאופן שיש מקום בשטר שנמחק פעם אחת ומקום שתי פעמים בית דין יכולים לזהות כיון ש'אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים' מ"מ באופן זה שמקום השטר נמחק שתי פעמים ומקום העדים לא נמחק כלל בית דין לא יכולים לזהות שמקום השטר נמחק שתי פעמים.

- באופן שהשטר כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק:
  - באופן שכתוב בין חתימות העדים שהשטר כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק - השטר כשר.
  - באופן שלא כתוב בין חתימות העדים שהשטר כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק - השטר פסול^ל.
- באופן שהשטר והעדים כתובים על קלף מחוק:
  - באופן שאין רווח בין חתימות העדים - השטר כשר^ל.
  - באופן שיש רווח בין חתימות העדים שהיה יכול להיות כתוב בו שהשטר היה כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק - לתירוץ הראשון בתוס' השטר פסול ולתירוץ השני בתוס' השטר כשר^ל.

◆ דיני לשונות:

- לשונות בשטר:
  - באופן שכתוב למלך פלוני 'ארכן' - הכוונה בשנה הראשונה של מלך זה.
  - באופן שכתוב למלך פלוני 'דיגון' - הכוונה בשנה השנייה של מלך זה.
  - באופן שכתוב למלך פלוני 'ארכן דיגון' - הכוונה שמלך זה מלך וחזר ומלך, והכוונה לשנה הראשונה של המלכות השנייה.
- לשונות נדרים:
  - אדם שאמר 'הריני נזיר הינא' - הכוונה שיהיה נזיר פעם אחת.
  - אדם שאמר 'הריני נזיר דיגון' - הכוונה שיהיה נזיר שני פעמים (שישים יום).
  - אדם שאמר 'הריני נזיר טריגון' - הכוונה שיהיה נזיר שלש פעמים.
  - אדם שאמר 'הריני נזיר טטריגון' - הכוונה שיהיה נזיר ארבע פעמים.
  - אדם שאמר 'הריני נזיר פנטיגון' - הכוונה שיהיה נזיר חמש פעמים^ל.

◆ דיני נגעי בתים:

- בית שיש לו ארבעה פינות - מקבל טומאת נגעים.
- בית שיש לו פחות מארבעה פינות או יותר מארבעה פינות - אינו מקבל טומאת נגעים^ט.

⊕ הערות ⊕

הגמ' לפי הגירסא הראשונה שהביא הרשב"ם מוסיפה שבית דין לא יכולים לקבל את חתימות העדים ולאחר מכן למחוק את חתימות העדים ולהשוות בין מקום מחיקה זו למקום השטר משום שאינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שתי ימים' וכן בית דין לא יכולים לחכות עם השטר יום אחד ולאחר מכן למחוק את חתימות העדים ולהשוות בין מקום מחיקה זו למקום השטר משום שאינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שתי ימים' וכן בית דין לא יכולים לחכות עם השטר יום אחד ולאחר מכן למחוק את חתימות העדים ולהשוות בין מקום מחיקה זו למקום מחיקה בן שתי ימים' וכן בית דין לא יכולים לחכות עם השטר יום אחד ולאחר מכן למחוק את חתימות העדים ולהשוות בין מקום מחיקה זו למקום מחיקה בן שתי ימים' ולרב ירמיה בית דין לא יכולים לקבל את חתימות העדים ולאחר מכן למחוק את חתימות העדים ולהשוות משום שחוששים לבית דין טועין שלא יעשו זאת כראוי.

לה הגמ' מבארת שבאופן שלא כתוב בין חתימות העדים כתוב שהשטר כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק השטר פסול משום שיש חשש זיוף שימחקו את השטר ויכתבו שטר אחר במקומו והשטר יהיה כשר משום שהשטר והעדים כתובים על נייר מחוק, אמנם באופן שכתוב בין חתימות העדים שהשטר כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק שאין חשש זה השטר כשר.

לו הגמ' מבארת שבאופן שהשטר והעדים כתובים על קלף מחוק השטר כשר משום שאין חשש זיוף כיון שאם ימחקו את השטר ויחזרו ויכתבו שטר אחר יהיה ניכר הזיוף כיון שמקום השטר נמחק שתי פעמים ומקום העדים נמחק פעם אחת ו'אינו דומה נמחק שתי פעמים', והגמ' מוסיפה שאין חשש זיוף שמראש מקום השטר היה מחוק פעם אחת ומקום העדים היה מחוק שתי פעמים משום שהעדים לא חותמים על נייר מחוק אלא אם כן השטר נמחק בפניהם וממילא כאשר יראו לפני מחיקת השטר שמקום העדים מחוק ומקום השטר לא מחוק לא יחתמו על קלף זה.

לז תוס' בתירוץ השני מבארים שבאופן שיש שטר שהשטר והעדים כתובים על קלף מחוק ויש רווח בין חתימות העדים שהיה יכול להיות כתוב בו שהשטר היה כתוב על קלף שאינו מחוק והעדים כתובים על קלף מחוק השטר היה כתוב על קלף שאינו מחוק ומחוק את השטר וחזרו וכתבו את השטר פעם שנייה, משום שאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים' ובית דין יזהו שמקום השטר נמחק פעם אחת והרווח שבין העדים נמחק שתי פעמים, אמנם תוס' בתירוץ הראשון סוברים שהשטר פסול משום שרק באופן שיש שני מקומות כתובים בשטר שאחד מהם נמחק פעם אחת והשני נמחק שתי פעמים בית דין יכולים לזהות אבל באופן זה שהרווח שבין העדים אינו כתוב בית דין אינם יכולים לזהות שמקום זה נמחק שתי פעמים.

לח תוס' מבארים שבלשונות אלו חל הנזירות למרות שלמרות שהאדם לא הבין את כוונת הלשון ובכל שאר לשון חלה הנזירות רק באופן שהאדם הבין את הלשון [ע"פ המהרש"ל].

לט הגמ' מבארת שהמקור שרק בית שיש לו ארבעה פינות מקבל טומאת נגעים דכתיב 'והנה הנגע בקירות הבית' וכתבי 'והנה פשה הנגע בקירות הבית' ודורשים מהלשון 'קיר' ומהלשון 'קירות' ארבע פינות.